

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Emlékezés Kubínyi Lászlóra születésének 80. évfordulóján

A szokásostól eltérő megemlékező összejövetelt szervezett a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2007. november 28-án az ELTE-n Benkő Loránd elnökletével. Akire emlékeztek, Kubínyi László – bár még csak nyolcvan éves lenne – immár 34 éve nincs az élők sorában.

És mégis: mint rövidre szabott, hányattatott életében bárhol és bármikor, 34 éves földi nemlét után is képes volt összekovácsolni, eleven közösséggé formálni a rá emlékező, szellemi és művészi hagyatékát fel- és megidéző társaságot: egykori kollégákat, barátokat, családtagokat. A szellem és a szellemesség embere volt – mondta róla megemlékezésében Szathmári István, és ezt a kisugárzást mindenki érezte, aki részt vett az emlékülésen.

Kubinyi László életművét három előadó három különböző oldalról méltatta. Szathmári István a tudósról, Domokos Péter a tanárról, Benkő Loránd pedig a szótáríró-szerkesztőről beszélt – de csak elsősorban, hiszen a tanár–tudós–művész hármasság szétválaszthatatlan volt egyéniségében.

Szathmári István elsősorban Kubinyi László invenciózus alkatát hangsúlyozta előadásában, a hagyományos utak elhagyására képes gondolkodásmódját, azt a képességét, hogy sorra új, rejtett problémákat fedezett fel és oldott meg. Mindennek eredményei kiváló tanulmányokban testesültek meg, legyen szó akár történeti hangtanról és morfológiáról, akár leíró grammatikáról, akár (funkcionális) stilisztikáról. Szathmári István előadásában áttekinthette a legfontosabb cikkeket, de felidézte – egykori szakmai megbeszéléseikre emlékezve – az ünnevelt testi mivoltát is: a kislány szerénységet és a kissé kesernyés mosolyt, amely alakját jellegzetessé tette. Végül a művek tartalmi kérdésein túl szóba hozta az elemzett tanulmányok megformálásának módját is, az alábbi megállapítást téve: „nem mindennapi stílusművész, író is volt”.

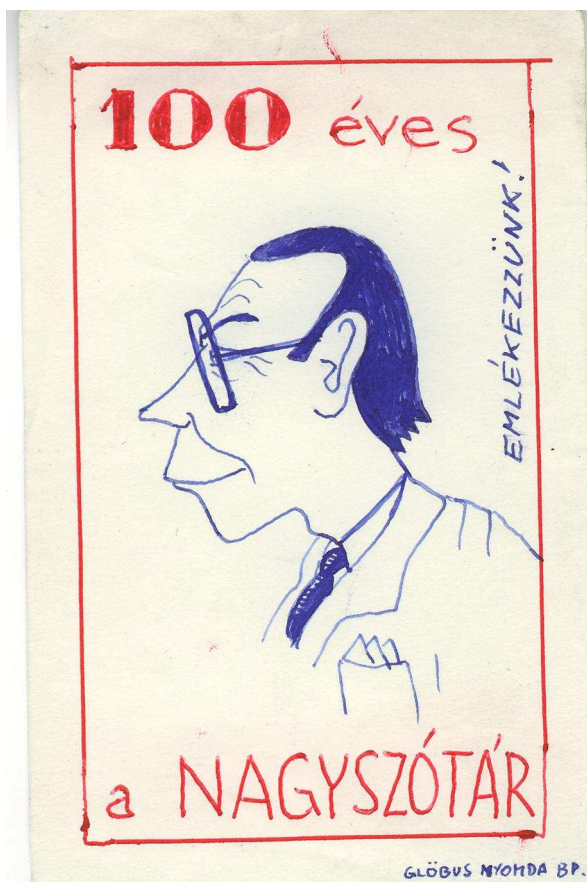
Domokos Péter a tanár Kubinyi Lászlóról személyes élményei alapján rajzolt képet. Szavai nyomán megelevenedtek az ötvenes évek egyetemi viszonyai is. Az előadót, a Finnugor tanszék nyugalmazott egyetemi tanárát egykor az irodalom szeretete hozta a magyar szakra, az irodalommal kötelezően együtt járó nyelvészetre pedig gimnáziumi tanulmányai alapján kedvetlenül és szorongva gondolt. De csak addig, amíg – rögtön az első szemeszter elején – nem találkozott Kubinyi Lászlóval és Szabó Dénessel. Az ő szemináriumai és előadásai hatására fedezte fel a *nyelvészetet* (a *nyelvtan* helyett), s ez az érdeklődés egész életére meghatározóvá vált. Domokos Péter egykori tanítványi szeretetét, személyes érintettségét jól lehetett érzékelni, amikor Kubinyi László felfedeztető oktatási módszereiről, a hallgatók iránt megnyilvánuló szokatlanul emberséges gesztusairól beszélt, miközben visszaidéződött a Pais- és a Bárczi-tanszékek egykori – mai szemmel irigylésre méltónak látszó – légköre is. Óriási tehetségű ember volt, akit a történelem félretett – zárta megemlékezését Domokos Péter, utalva egyben a Kubinyi László pályáján az 1956-os eseményekkel kapcsolatos törésre.

A *kilépés* és *belépés* kulcsszavak köré csoportosította tudománytörténetileg is tanulságos mondanivalóját Benkő Loránd. Kubinyinak az egyetemről (és egyúttal a nyelvészetből) való eltávolítása, kikényszerített kilépése kizárólag a politikára átvitt szakmai féltékenység miatt történt. Mivel az 1956-os események során semmi „büntetendő” sem csinált, a megtorlás méltánytalanul érte. Pais Dezső mindent latba vetett, hogy eltávolítását megakadályozza, erőfeszítései azonban nem jártak sikerrel. Így lett Kubinyi László egy időre gimnáziumi tanár. A nyelvészetbe való ismételt belépésre a TESz. megindulásakor nyílt alkalom. Benkő Loránd Kubinyit a gimnáziumból a Nyelvtudományi Intézetbe hívta szótárírónak, később szerkesztőnek. Ő kapva kapott ezen, felszabadulásnak érezte, és elégtételnek is vette, hogy visszakerülhet a tudományba. A szótárírás a dolog természetéből adódóan egyben mindig taposómalom is – hosszú évekre elhúzódó napi feladatokkal, pontosan, időre teljesítendő követelményekkel. Kubinyi szívesen csinálta ezt a munkát, jól érezte magát az Inté-

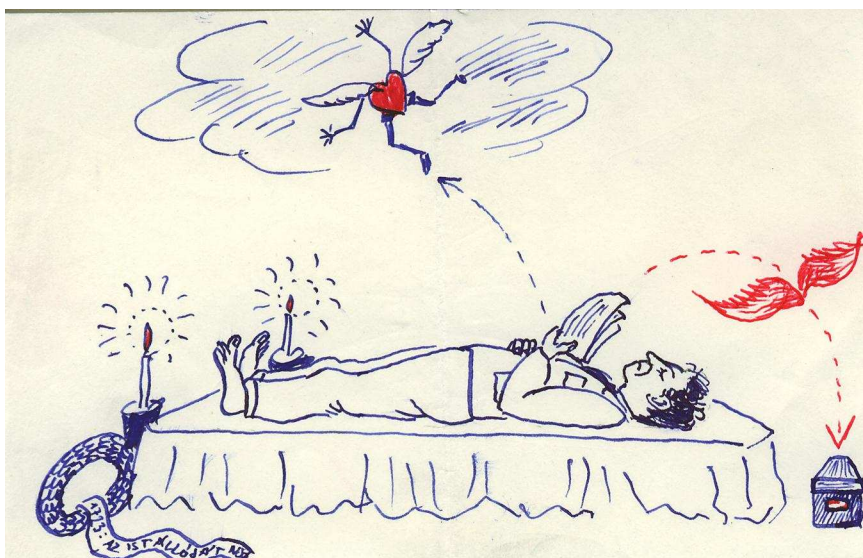
zetben, abban a körben, amelyben dolgozott – erről írásai és számos karikatúrája is tanúskodik. Kiváló volt mint szócikkíró, ragyogóan intelligens mint szerkesztő. Benkő Loránd mindezek ellenére utólag úgy látja, a szótárszerkesztés és -írás Kubínyi tudásának igen, egyéniségének viszont nem felelt meg. Ő ennél szabadabb szárnyalású tehetség volt, a tervteljesítés kényszerűsége szellemét gúzsba kötötte. Több szabadság kellett volna neki, hogy elgondolásait megvalósíthassa, sziporkázó ötleteit megírhatta, erre azonban akkor nem volt alkalom, később pedig már időt nem kapott hozzá. Szellemi hagyatékának azonban így is minden darabja (cikk, szerkesztett vagy saját szócikk, karikatúra, irodalmi termék, tanszéki újság stb.) mestermunka.

A megemlékező ülés vetítéssel zárult, amelynek anyagát lánya, Kubínyi Kata és Haader Lea állították össze. A karikatúrák, a szótárírással kapcsolatban keletkezett nagyszótári kérércédulák és egyebek az (olykor kíméletlenül) éles szemű, fanyar-vidám művész Kubínyi László képét idézték vissza.

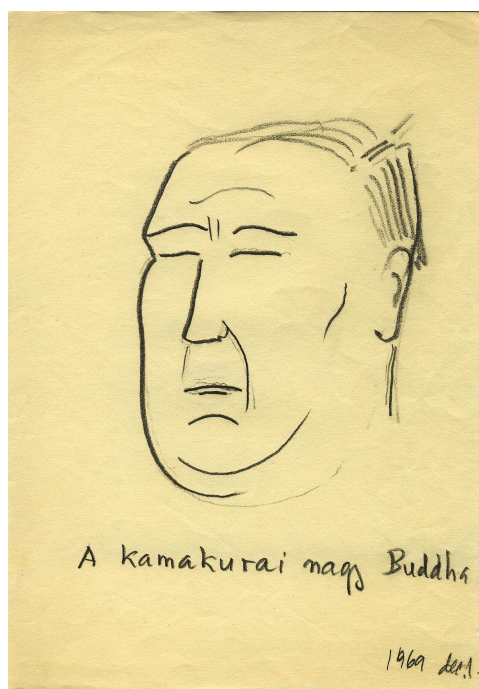
1. Gáldi László (1902–1964), a nagyszótári munkálatok vezetője

2. A ravatal szócikkéhez kapott nagyszótári adatok visszajuttatása – önarcképpel

3. Ligeti Lajos (1902–1987) orientalista

4. Kérőcédula a nagyszótári adatokból a káplár szócikkéhez

Káplár

várható alakváltások:

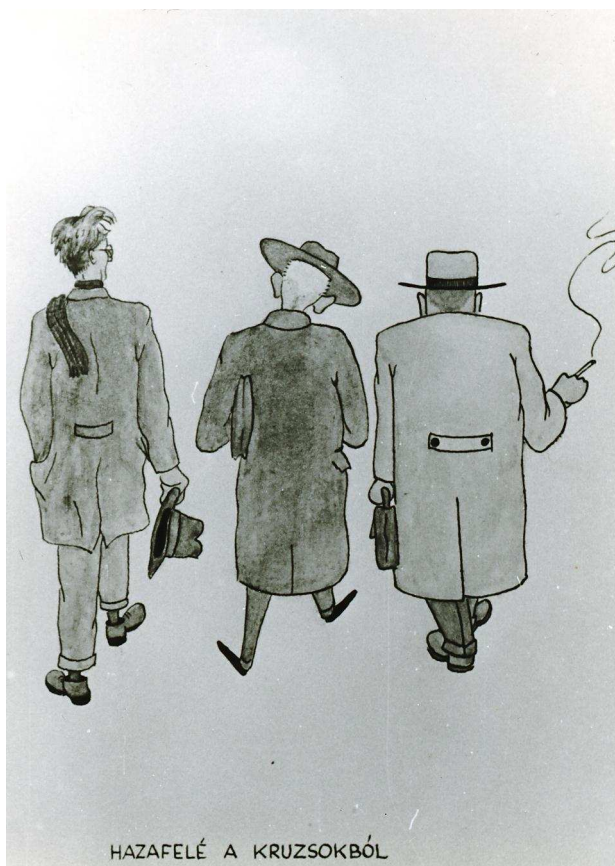
káprál, káprólkapelár, kapelórkápelár, kápelórkáperál, káperól

És minden jelentős bellene,
amni biztosan nem 'tizedes'

5. Hazafelé a Kruzsokból

Balról jobbra: Szabó Dénes (1913–1994),
Pais Dezső (1886–1973), Ligeti Lajos (1902–1987)

HAADER LEA